

**Рекомендації командирам
щодо психологічної
підтримки особового складу
під час перебування в районі
ведення бойових дій**

Ця військова навчально-методична публікація розроблені Головним управлінням морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України спільно з командуванням Медичних Сил Збройних Сил України.

Склад робочої групи авторського колективу Головного управління: полковник Олексій ЛЕСЮК, полковник Олег РОЙ, полковник Сергій МАГОЛА, підполковник Сергій ЧЕРЕВИЧНИЙ, підполковник Геннадій ПШЕНИШНЮК, підполковник Віталій ГЕНИК, майор Альона СИДОРЕНКО.

Ці рекомендації запропоновані для використання у практичній роботі командирів військових частин (підрозділів) та військовослужбовців Збройних Сил України (далі — ЗС України), вони передбачені для застосування як додатковий методичний матеріал з підготовки військових частин (підрозділів) ЗС України.

Видання також буде корисним для ознайомлення командирам військових частин (підрозділів), їх заступникам з морально-психологічного забезпечення для більш повного розуміння щодо психологічної підтримки, допомоги особовому складу ЗС України, а також чіткого усвідомлення ролі та місця командира у цьому процесі.

РЕКОМЕНДАЦІЇ КОМАНДИРАМ

ЩОДО ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПІД ЧАС ПЕРЕБУВАННЯ В РАЙОНІ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ — 2024

Рекомендації командирам щодо психологічної підтримки особового складу під час перебування в районі ведення бойових дій. — Київ: «Центр учбової літератури», 2024. — 40 с.

ISBN 978-611-01-3284-2

Ця військова навчально-методична публікація розроблені Головним управлінням морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України спільно з командуванням Медичних Сил Збройних Сил України.

Склад робочої групи авторського колективу Головного управління: полковник Олексій ЛЕСЮК, полковник Олег РОЙ, полковник Сергій МАГОЛА, підполковник Сергій ЧЕРЕВИЧНИЙ, підполковник Геннадій ПШЕНИШНЮК, підполковник Віталій ГЕНИК, майор Альона СИДОРЕНКО.

Ці рекомендації запропоновані для використання у практичній роботі командирів військових частин (підрозділів) та військовослужбовців Збройних Сил України (далі — ЗС України), вони передбачені для застосування як додатковий методичний матеріал з підготовки військових частин (підрозділів) ЗС України.

Видання також буде корисним для ознайомлення командирам військових частин (підрозділів), їх заступникам з морально-психологічного забезпечення для більш повного розуміння щодо психологічної підтримки, допомоги особовому складу ЗС України, а також чіткого усвідомлення ролі та місця командира у цьому процесі.

ISBN 978-611-01-3284-2

ЗМІСТ

	ВСТУП	5
1	РОЛЬ КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ В ПІДГОТОВЦІ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ДО ПОДОЛАННЯ ВПЛИВУ РЕАКЦІЙ БОЙОВОГО СТРЕСУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ БОЙОВИХ, НАВЧАЛЬНО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ	7
1.1	Стрес-чинники бойових дій	7
1.2	Як запобігти виникненню бойового стресу	8
1.3	Ознаки бойових стрес-чинників та робота командира щодо їх запобігання	9
1.4	Наслідки стресової ситуації під час перебування в РВБД та дії командира щодо їх запобігання	11
1.5	Роль навчання та тренінгів щодо контролю та подолання бойового стресу	13
1.6	Як пережити військовослужбовцю розлуку з рідними під час перебування в РВБД	15
2	ОЧІКУВАННЯ КОМАНДИРА ТА ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПІДРОЗДІЛУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ БОЙОВИХ, НАВЧАЛЬНО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ	16
2.1	Управління очікуваннями	16
2.2	Можливі реакції щодо не виправдання очікувань	18
2.3	Керування очікуваннями	19
3	ІНДИВІДУАЛЬНА ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ	22
3.1	Роль психологічної готовності до виконання бойових, навчально-бойових завдань	22
3.2	Визначення рівня психологічної готовності	23
3.3	Види загальних проблем в підрозділі, що ідентифікуються як показник психоемоційного стресу	24
3.4	Дії командира, в разі потреби надання військовослужбовцям психологічної допомоги	25
4	БОЙОВИЙ ДУХ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДРОЗДІЛУ	27
4.1	Чинники, що впливають на бойовий дух	27
4.2	Коли і як оцінювати бойовий дух	28
4.3	Що робити з результатами оцінювання	29
5	ГОТОВНІСТЬ СІМЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	30
5.1	Підтримка впродовж циклу перебування в РВБД	30
5.2	Дії командира щодо підтримки членів сімей	32
6	ВИСНОВКИ	33
Додатки:		
	ПОСИЛАННЯ НА ВІЙСЬКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ	34
	ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	37

	ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ	38
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)	40

ВСТУП

У ході ведення російсько-української війни тривалий час відбуваються події, що характеризуються безпосередньою загрозою життю та здоров'ю, невизначеністю, напруженістю, тривожністю та страхом що підвищує ризики травмування психіки військовослужбовців і як наслідок виконання бойових, навчально-бойових завдань підрозділом з певними труднощами.

Таким чином, актуальність даної військової публікації визначається тим, що в ній розглянуті методи, принципи найбільш успішних практик психологічної підтримки (допомоги) до, під час і після виконання бойових завдань у вигляді порад командирам підрозділів.

Рекомендації забезпечать командирів підрозділів інформацією та практичними стратегіями для боротьби зі стресом і наданням психологічної підтримки (допомоги) з метою підвищення ефективності дій військовослужбовців в умовах реальної небезпеки (в умовах бою).

Положення даної публікації мають на меті допомогти командирам підрозділів, військовослужбовцям у якісному виконанні своїх службових обов'язків як під час виконання бойових завдань так і у забезпеченні повсякденної діяльності. Водночас ці положення є основою для прийняття та запровадження стандарту НАТО STANAG 2565 Ed.2/AMedP-8.10 Ed. A із застереженням. Положення та рекомендації, які визначені в Психологічному poradniku слід застосовувати творчо, відповідно до конкретних умов обстановки та процесу навчання.

Важливим елементом набуття сумісності з іншими складовими сил оборони та збройними силами країн-партнерів, зокрема членів НАТО, є стандартизація процедур надання психологічної підтримки (допомоги) за напрямками, а саме психологічний супровід, психологічна підготовка, соціальний супровід у першу чергу під час спільного виконання завдань в бойових (екстремальних) умовах. Застосування стандартизованих алгоритмів щодо психологічного забезпечення дозволить привести систему роботи командирів підрозділів в першу чергу первинної ланки до єдиного бачення виконання службових обов'язків під час виконання бойових та навчально-бойових завдань.

Беручи до уваги виклики війни з російсько-терористичними військами, перед системою психологічного забезпечення Збройних Сил України постає нагальна потреба в застосуванні сучасних ефективних підходів до надання психологічного супроводу, психологічної підготовки, психологічної підтримки (допомоги) особовому складу ЗС України, заснованих на принципах, які прийняті в арміях країн-членів НАТО.

Ці Рекомендації визначають правила роботи командирів підрозділів згідно з принципами психологічного забезпечення та набуття сумісності з іншими складовими сил оборони та збройними силами країн-партнерів, зокрема членів НАТО.

Наведені в Рекомендаціях методи та поради щодо подолання стресу не можуть вплинути на події, що відбуваються на війні, проте вони можуть допомогти краще справлятися зі стресом, бойовим стресом для успішного виконання бойових та навчально-бойових завдань.

1. РОЛЬ КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ В ПІДГОТОВЦІ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ДО ПОДОЛАННЯ ВПЛИВУ РЕАКЦІЙ БОЙОВОГО СТРЕСУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ БОЙОВИХ, НАВЧАЛЬНО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ

Бути командиром дуже відповідально. Окрім досягнення тактичних цілей, командири підрозділів вирішують низку проблем, які впливають на готовність підрозділу. Незважаючи на те, що більшість військовослужбовців гідно виконують свої функціональні обов'язки під час бойових та навчально-бойових завдань, завданням командира залишається надання психологічної підтримки, коли окремі військовослужбовці знаходяться під стресом від бойових дій. Те, як командир підрозділу підтримує своїх підлеглих, вирішує їх проблеми, здійснює великий вплив на підготовку військовослужбовців, їх продуктивність, готовність підрозділу щодо виконання ним бойових, навчально-бойових завдань. Навички, відповідальність і повноваження командира підрозділу дають йому унікальну можливість застосовувати низку заходів в межах своїх функціональних обов'язків щодо подолання негативних наслідків бойового стресу у особового складу та успішного виконання ними бойових, навчально-бойових завдань.

1.1. Стрес-чинники бойових дій

Бойові дії завдають військовослужбовцям набагато більше стресу, ніж будь-які навчання та тренування. Ворог завжди намагається завдати бойового стресу та деморалізувати особовий склад військової частини (підрозділу). Психологічно складний досвід може викликатися подіями, які кожен сприймає по-своєму. Що є стресом для одного військовослужбовця, може не бути таким для іншого. Вплив різних стресових чинників може також бути різним. Деякі стресові чинники можуть впливати на здатність зосереджуватися, інші — на настрої окремих військовослужбовців. Однак є певні базові характеристики, які асоціюються із сильним стресовими ситуаціями. Сюди відносяться: страх (бути пораненим під час обстрілу), пригніченість (бачити як помирає побратим), несподіваність (бути неприємно враженим через погані новини з дому під час перебування на бойовому завданні), невизначеність (бути на завданні, не маючи визначеної дати повернення), неоднозначність (потреба відповідати на події, коли правила є незрозумілими). Обов'язки, що виконуються під час бойових, навчально-бойових завдань можуть впливати на військовослужбовців як стресові і травматичні події. Ці стрес-чинники можуть варіюватися в залежності від роботи, завдання і родів військ.

Потенційно психотравмуючі події є більш екстремальними чинниками стресу. Зазвичай їх асоціюють із серйозними пораненнями чи смертю, чи загрозою отримати серйозне поранення, що призведе до смерті або каліцтва.

Так, потенційно психотравмуючими подіями можуть бути:

- снайперська атака;
- перебування в вогневому контакті з противником;
- саморобні вибухові пристрої;
- дорожньо-транспортні пригоди;
- масові захоронення;
- поведження з тілами померлих (утилізація тіл).

1.2. Як запобігти виникненню бойового стресу

Враховуючи всю відповідальність командира щодо довіреного йому підрозділу в своїй роботі по запобіганню виникнення бойового стресу у військовослужбовців під час перебування в районі ведення бойових дій (далі –РВБД) необхідно дотримуватись наступних принципів:

- намагайтесь завжди контролювати себе та залишатись спокійним;
- з'ясуйте для себе: на що Ви можете вплинути, а на що – ні;
- суворо дотримуйтесь обов'язків та інструкцій;
- намагайтесь мислити критично, дивитись “тверезо” на все, що відбувається навколо;
- контролюйте своє дихання: дихайте на повну;
- пам'ятайте, що бойовий стрес (далі – БС) – це нормально, і Ви можете його контролювати;
- частіше спілкуйтесь з товаришами;
- уникайте чуток, та самі їх не поширюйте;
- в спілкуванні контролюйте свої емоції;
- уникайте спиртного та наркотиків – натомість пийте більше простої води;
- вживайте за можливості здорову збалансовану їжу;
- обов'язково дотримуйтеся правил чистоти та особистої гігієни;
- навчіться використовувати розслаблюючі вправи (запитайте про це психологів);
- спіть по 7-8 годин на добу – якщо є можливість;
- якщо Вам погано на душі, або просто щось не так – обговорюйте це!
(з командиром, психологом або капеланом);
- зосередьтесь на тому – заради чого тут перебуває Ваш підрозділ та на виконанні поставленого Вам завдання;
- не залишайте без допомоги та уваги своїх товаришів, особливо новоприбулих.

1.3. Ознаки бойових стрес- чинників та робота командира щодо їх запобігання

Основними завданнями психологічної допомоги в бойових (екстремальних) умовах є:

- подолання кризових психічних станів військовослужбовців;
- відновлення психологічної витривалості військовослужбовців та їх психічної стійкості до впливу стресових чинників бойової обстановки (екстремальної ситуації);
- відновлення у військовослужбовців необхідного рівня психологічної готовності до виконання завдань.

Надання психологічної допомоги включає в себе три основні етапи:

- виявлення ознак бойового стресу у військовослужбовця або особового складу підрозділу (діагностика);
- первинна психологічна допомога;
- психологічна допомога та психологічний супровід військовослужбовця або особового складу підрозділу.

Під час перебування в РВБД роль командира полягає в тому, щоб спрямувати психологічний ресурс підлеглого особового складу на виконання першочергових цілей бойових завдань (задач). Після відведення підрозділу з РВБД роль командира полягає в створенні сприятливих умов для підлеглого особового складу, щодо відновлення його морально-психологічного, психоемоційного, психофізіологічного стану та боєздатності.

Відомо, що під впливом бойових стрес факторів у військовослужбовця можуть бути істеричні (не пов'язані з тілесною травмою) реакції:

- істерична сліпота – концентричне звуження поля зору;
- амбліопія – зниження гостроти зору;
- поліопія – роздвоєння, порушення чіткості бачення предметів;
- амавроз – повна сліпота;
- глухота;
- параліч кінцівок (контрактура), судоми, ступор усього організму;
- плач, регіт, кашель, гикавка, мимовільне згинання тіла;
- каталепсія – патологічно довге збереження однієї пози тіла;
- істерична анестезія різних частин тіла (нечутливість) тощо.

Іноді має місце гіперестезія – сприйняття зовнішніх подразників (світла, звуку, тактильних відчуттів) як нестерпних. Також відзначаються такі основні фізіологічні реакції:

- неконтрольоване випорожнення кишечника;
- неконтрольоване сечовипускання;
- посилене серцебиття;
- хвилювання;
- тремтіння й посмикування;
- холодний піт;
- слабкість і нудота;

- блювота.

Характер поведінки у бою військовослужбовців, які знаходяться у стані страху, містить у собі наступні елементи:

- відсутність реагування або невірне, загальмоване виконання команд;
- відсутність реакції або невірна, загальмована реакція на оперативні зміни обставин у ході бою;
- відкрита відмова виконувати наказ;
- припинення ведення вогню;
- стрільба в сторону, у повітря;
- намагання не дивитися в бік противника;
- спроби зіщулитися, заховатися в укритті або на дні окопу;
- неконтрольовані рухи, спроби втечі від джерела небезпеки;
- елементи істерії тощо.

Основні правила в роботі командира щодо запобігання бойового стресу в підлеглому особового складу:

- демонструйте підлеглим свою підготовленість і знання справи, будьте чесні і порядні в своїх діях;
- забезпечуйте підлеглим нормальний побут, бережіть їх здоров'я;
- не показуйте слабкість – завжди тримайте себе в руках, навіть коли емоції переповнюють;
- слідкуйте, щоб підлегли мали можливість спати;
- організуйте час для власного повноцінного відпочинку (сну);
- розпізнайте ознаки стресу в себе та в інших;
- пам'ятайте, що надмірний страх та злість в бойових умовах – це типові ознаки бойового стресу;
- давайте відпочити підлеглим з ознаками незначного стресу;
- цікавтесь про сімейні, фінансові та інші проблеми підлеглих, давайте їм можливість вирішувати свої проблеми;
- забезпечуйте підтримання внутрішньо-комунікаційних зв'язків у підрозділі;
- спілкуйтесь відкрито з підлеглими;
- налаштуйте особовий склад на спільну боротьбу зі стресом;
- тренуйте витримку підлеглих: проводьте з ними максимально напружені та реалістичні заняття, наближені до бойових;
- переконуйтеся, що під час занять військовослужбовці зрозуміють, що таке БС, та як його самостійно подолати;
- слідкуйте за проявами стресу та ознаками зниження стресостійкості у підлеглих;
- практикуйте та опануйте методи подолання стресу;
- перевіряйте надійність укриттів для безпечного відпочинку особового складу;
- забезпечуйте військовослужбовців належним харчуванням, водою та іншими предметами першої необхідності;
- забезпечуйте можливість отримання особовим складом пошти, офіційних новин та іншої **перевіреної** інформації;

- забезпечуйте якісне медичне, матеріально-технічне та інше забезпечення підлеглих;
- підтримуйте високий моральний і командний дух, вірність своєму підрозділу;
- подбайте, щоб військовослужбовці в підрозділах тримались разом, зміцнюйте здорові зв'язки між ними.

1.4. Наслідки стресової ситуації під час перебування в РВБД та дії командира щодо їх запобігання

Командир повинен пам'ятати, що наслідками сильного стресу військовослужбовця під час перебування в РВБД можуть бути такі прояви:

- втрата сну й апетиту;
- нав'язливі спогади;
- жахливі сни про пережиту подію;
- погіршення настрою при згадуванні про подію;
- втрата здатності переживати сильні почуття й емоції;
- часткове ослаблення пам'яті;
- прагнення уникати думок й почуттів, пов'язаних з пережитою психотравмуючою ситуацією;
- складності в концентрації уваги;
- дратівливість;
- тривожність.

Під час виконання бойових завдань (задач) під впливом стрес-чинників у військовослужбовців виникають як позитивні так і негативні психологічні реакції.

До позитивних відносяться:

- мобілізація психологічних можливостей;
- активізація ділових мотивів, обов'язку, відповідальності;
- прояв інтересу, ентузіазму;
- активізація й оптимізація пізнавальної діяльності;
- актуалізація творчих можливостей;
- підвищення готовності до рішучих і сміливих дій;
- підвищення витривалості, невибагливості;
- зниження порога відчуттів, прискорення реакцій;
- виникнення азарту, емоційного збудження;
- підвищення концентрації уваги, ігнорування всіх другорядних сигналів;
- покращення запам'ятовування важливого матеріалу;
- покращення продуктивного мислення – швидкості пошуку і оцінки можливих виходів із ситуації, яка склалася;
- підвищення рівня розвитку вольових якостей;
- посилення ролі соціально-значущих і високих громадських мотивів.

До негативних відносяться:

- прояв занепокоєння, непевності, тривоги;
- загострення почуття самозбереження;
- гостра боротьба мотивів обов'язку й особистої безпеки;
- нерозуміння того, що відбувається, дезорганізація пізнавальної діяльності;
- руйнація відпрацьованих навичок, поява помилок під час виконання бойових, навчально-бойових завдань;
- недостатня мобілізованість (гіпомобілізованість), прояв розсіяності в діях;
- втрата самоконтролю, прояв істеричних реакцій, панічні прояви;
- поява почуття слабості, втоми, виснаження;
- виникнення гострих психотичних станів;
- прояв розгубленості (фрустрація, заціпеніння, ступор).

Після бою наслідки стресової ситуації проявляються у військовослужбовців по-різному. Вони можуть проявитися відразу після бою або через певний проміжок часу. У таблиці 1.1 наведені ознаки основних бойових стресових станів військовослужбовців а також рекомендації щодо доцільних та заборонених дій у процесі надання оперативної психологічної допомоги.

Таблиця 1.1**Ознаки бойового стресу**

з/п	Ознаки	Дії	Заборонено
	Тремтіння пальців рук, м'язове напруження, пітливість, нудота, неконтрольоване випорожнення кишечника часте сечовипускання, хекання й серцебиття, тривожність, занепокоєння	Доцільно: дружньо підтримати, залучити до спілкування з товаришами, поставити конкретні завдання для підготовки до наступного бою. Пояснити, що це спочатку нормальна реакція, яка з набуттям бойового досвіду перестане з'являтися	Звертати зайву увагу на цей стан, підкреслювати серйозність положення та підсилювати його, висміювати, залишатися байдужим
	Байдуже обличчя, стоїть або сидить без руху й не розмовляє, не звертає уваги на оточення й обстановку	М'яко встановити контакт, домогтися, щоб він сам повідомив про те, що трапилося, висловити розуміння й солідарність, нагадати про дружбу й товаришів, дати виконувати просте й монотонне завдання, забезпечити теплою їжею	Виявляти зайву жалість, говорити "гучні фрази" (заклики) про солідарність і братерство, давати медичні препарати (за винятком

		й сигаретами (по необхідності)	важких випадків)
	Сперечання, швидке безладне мовлення, виконання непотрібної діяльності, метушливість, нескінченне висловлення своїх почуттів товаришам, бігання, запобігливий погляд	Дати виговоритися, призначити на конкретну важку роботу (копати окоп, траншею та інші фортифікаційні елементи), запропонувати що-небудь з їжі або закурити, тримати під контролем поведінку, не виявляти інших почуттів	Звертати особливу увагу на його стан, вступати у суперечку
	Істеричні спроби втечі, неконтрольований плач і істерика, бігання по колу	Твердо, проте з доброзичливістю зупинити, запропонувати що-небудь з їжі або закурити, дати випити теплий напій, виявити участь і співрозуміння у бесіді, за необхідністю – ізолювати в окремому приміщенні	Кричати, бити, обливати холодною водою, давати медичні препарати (за винятком важких випадків)

Для надання психологічної допомоги військовослужбовцям з ознаками психологічного травмування командир підрозділу керується вимогами наказу Головнокомандувача ЗС України від 28.07.2020 № 99 “Про затвердження Положення про пункти психологічної допомоги у Збройних Силах України” (посилання ж) та військової навчально-методичної публікації “Інструкція “Протоколи надання психологічної допомоги військовослужбовцям Збройних Сил України в бойових (екстремальних) умовах” ВП 1-00(160)03.01. (посилання і).

1.5. Роль навчання та тренінгів щодо контролю та подолання бойового стресу

Реакцій на БС не уникнути, проте можна уникнути втрат внаслідок таких реакцій (у тому числі психогенних втрат). Для цього велике значення має вміле керівництво. Постраждали від бойового стресу можуть швидко відновити свою боєздатність, якщо своєчасно вжити щодо них відповідних заходів. Для цього командир підрозділу під час підготовки особового складу до виконання бойових завдань (задач) в РВБД керується вимогами наказу Головнокомандувача ЗС України від 23.10.2020 № 173 “Про затвердження Інструкції з організації психологічної підготовки у Збройних Силах України” (посилання д), військової тактичної публікації “Методичні рекомендації з психологічної підготовки військовослужбовців Збройних Сил

Україні щодо формування стресостійкості до дій в умовах різкої зміни бойової обстановки” ТКП 1-160(31)03.01 (посилання л), військової навчально-методичної публікації “Методичні рекомендації з організації психологічної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України до перебування в умовах примусової ізоляції” ВП 7-00(03).01 (посилання м). З метою полегшення процесу підготовки командирів необхідно сприяти створенню комфортних умов в підрозділі, розвивати згуртованість військового колективу та всебічної підтримки військовослужбовців. Командир також може визначити посадову особу, яка може проводити тренінги і допомагати менш досвідченим військовослужбовцям. Тренінги бувають як формальні так і неформальні, під час яких доцільно використовувати елементи психологічної підготовки. Формальні тренінги з використанням стандартів індивідуальної та колективної підготовки в системі бойової підготовки підрозділу. Неформальні – посилюються шляхом сумісних тренінгів. Жорсткі, реалістичні тренінги розвивають довіру серед військовослужбовців і створюють дух товариства і відповідні очікування щодо якісної підготовки підрозділу до виконання завдань в РВБД.

Найкраща підготовка – це досвід, але у разі його відсутності, його можна набути під час тренінгів у навчальному центрі або під час відновлення боєздатності військової частини (підрозділу). Такі навчання особливо важливі для підрозділів, які поповнюються військовослужбовцями призваними під час мобілізації. Інтеграція мобілізованих є важливим завданням і командирів необхідно зосередитись на цьому питанні, щоб підтримати згуртованість особового складу. Добре навчені військовослужбовці – запорука успішного виконання бойового завдання підрозділом в РВБД. Хороше тренування додає впевненості в собі, в своїх побратимах, у командирі підрозділу.

Ця впевненість допомагає захистити військовослужбовців від негативного впливу стресу. Тренування підрозділу є наріжним каменем для розвитку позитивної атмосфери у підрозділі. Тренінги максимально наближені до бойових умов, які насичені психологічними подразниками можуть допомогти командирів морально підготувати своїх підлеглих та отримати уявлення про те, як вони можуть зреагувати на складні ситуації.

Командир може використовувати певні формальні дії за рекомендаціями фахівців в області надання психологічної допомоги (військові психологи, психологи, посадові особи групи контролю бойового стресу (далі – ГКС), соціальні, медичні працівники, капелани), які надають командирів інформацію щодо психологічного стану військовослужбовців підрозділу.

Командир повинен мати відповідну психологічну підготовку, так як в РВБД він має приймати виважені рішення в реальній бойовій обстановці з врахуванням психологічних чинників бою, які безпосередньо впливають на військовослужбовців:

- страх в бою;
- бойові втрати військовослужбовців (загибель, поранення);
- психофізіологічне виснаження;
- непевненість в командирах;

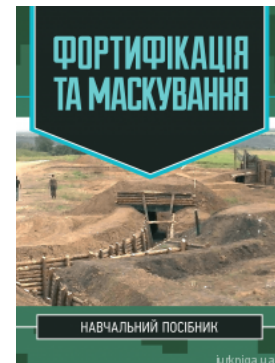
Книги, які можуть вас зацікавити

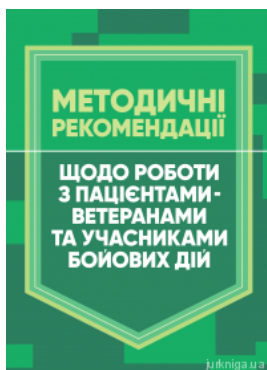
Методичні рекомендації з планування та організації бою за стандартами НАТО (штаб бригади (батальйону) та їм рівних)

Реабілітація військовослужбовців в Україні. Загальні проблеми та особливості організації під час воєнного стану

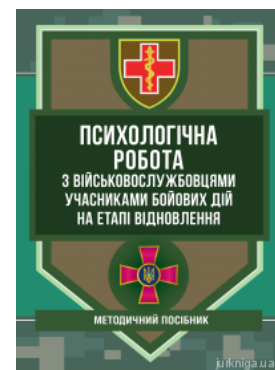
Фортифікація та маскування

Методичні рекомендації щодо роботи з пацієнтами-ветеранами та учасниками бойових дій

Превентивні психофізіологічні заходи з попередження розвитку дезадаптації у військовослужбовців (невротичних та психічних розладів, пресуїцидальних...

Психологічна робота з військовослужбовцями-учасниками бойових дій на етапі відновлення

[Перейти на сайт →](#)